

היום נלמד בעזרת ה':

בבא מציעא דף צח

עד כאן הגמ' ביארה את המשנה לפי דברי רבא הסובר שהדין של 'מודה במקצת חייב שבועה' שייך במקרה שמודה לו רק על חמישים מתוך מאה, שחייב לשלם לו חמישים ולהישבע שלא חייב לו את החמישים הנותרים. אבל רמי בר חמא חולק על רבא, וסובר שכדי לחייב את הנתבע להישבע מדין 'מודה במקצת', על הנתבע גם להודות וגם לכפור, ולא רק להודות במקצת. כעת הגמ' מבארת איך יתכן 'עסק שבועה' במשנתנו לפי שיטת רמי בר חמא הנ"ל:

ולרמי בר חמא וכו': רמי בר חמא סובר שכדי לחייב שבועה את ארבעת השומרים עליהם לכפור במקצת ולהודות במקצת, כגון שומר חנם שטוען שהבהמה נגנבה, אם אנו רוצים לחייבו שבועה צריך שיהיו עוד שתי בהמות שבאחת מהם הוא מודה שהוא חייב ובשניה הוא כופר, ואז הוא חייב שבועה על הבהמה השלישית עליה הוא טוען שנגנבה. לפי זה יתכן 'עסק שבועה' במשנתנו באופן זה: ברישא מדובר בשלוש פרות ובסיפא בארבע פרות. הגמ' מפרטת:

רישא בג': ברישא (= שאלה חצי יום... שאלה היום...) זה יתכן במקרה שהמשאיל אומר לשואל מסרתי לך 3 פרות, חצי יום בשאלה וחצי יום בשכירות או יום אחד בשאלה ויום אחד בשכירות, ושלושתן מתו בזמן שהן היו שאולות, ואומר לו השואל על פרה הראשונה 'לא היו דברים מעולם' כלומר לא נתתי לי שלוש פרות אלא שתי פרות (= ובפרה זו הוא כופר), והפרה השניה אכן מתה בזמן השאלה (= ובפרה זו הוא מודה שחייב), והפרה השלישית איני יודע האם מתה בזמן השאלה או השכירות. ונמצא שהודה במקצת וכפר במקצת וחייב שבועה, אבל כיון שטוען על הפרה השלישית 'איני יודע' הרי אינו יכול להישבע עליה, ולכן משלם.

סיפא בד': ובסיפא (= שאל אחת ושכר אחת...) זה יתכן במקרה שהמשאיל אומר לשואל נתתי לך ארבע פרות, שלוש פרות בשאלה ואחת בשכירות, ומתו השלוש של השאלה, ואומר לו השואל על פרה אחת 'לא היו דברים מעולם' כלומר לא נתתי לי ארבע פרות אלא שלוש פרות (= ובפרה זו הוא כופר), ופרה אחת אכן מתה

בזמן השאלה (= ובפרה זו הוא מודה שחייב), ולגבי הפרה השלישית והרביעית איני יודע האם הפרה של השכירות מתה וזו שנמצאת כאן היא של השאלה וא"כ אני פטור (כדין שוכר שפטור באונסין), או שהפרה של השאלה מתה וזו שנמצאת כאן היא של השכירות וא"כ אני חייב (כדין שואל שחייב באונסין). ונמצא שהודה במקצת וכפר במקצת, אבל כיון שטוען על הפרה השלישית (שנשארה) 'איני יודע' אינו יכול להישבע עליה, ולכן משלם.

*

למדנו במשנה: זה אומר שאולה וזה אומר שכורה ישבע השוכר ששכורה מתה:

קושיא: ואמאי, מה שטענו לא הודה לו ומה שהודה לו לא טענו: מדוע השומר חייב להישבע? והרי הוא לא מודה בכלום לבעלים (ואין הוא 'מודה במקצת' שחייב שבועה). כי הבעלים טוען לו שהוא שואל, אך הוא לא מודה אלא טוען שהוא שוכר. ועל מה שהוא 'מודה' שהוא שוכר, הבעלים לא טוען זאת. (יש לציין שקושיית הגמרא היא אליבא דרב הונא ורב יהודה, ולא אליבא דרב נחמן).

תירוץ: אמר עולא: הבעלים מחייב אותו שבועה על ידי 'גלגול שבועה'. דהיינו יש דין שכאשר הנתבע חייב שבועה אחת לתובע, התובע כבר יכול לחייב אותו שבועה נוספת, למרות שהוא לא היה יכול לחייב אותו להישבע עליה לבדה. (דין גלגול שבועה הוא מדאורייתא, כנלמד מסוטה).

כאן הבעלים מחייב את השומר בשבועה אחת, כי הוא אומר לו 'לפי דבריך שאתה שוכר, עליך להישבע שהבהמה מתה כדרכה' כמו כל השומרים שנשבעים על טענתם. ומכיון שהוא כבר חייב להישבע לו על כך, הוא מגלגל עליו שבועה נוספת, שבועה שהיא מתה בשכירות ולא בהשאלה.

*

למדנו במשנה: זה אומר איני יודע וזה אומר איני יודע - יחלוקו: הגמרא מבארת שזו דעת סומכוס שאמר 'ממון המוטל בספק חולקין'.

*

בעי ר' אבא בר ממל: שאל את הבהמה בבעלים (שהבעלים היה עימו במלאכתו), ובתוך ימי ההשאלה חזר ושכר אותה מהבעלים שלא בבעלים. ובתוך ימי השכירות

נגנבה הבהמה או שנאבדה. האם יש כאן 'שכירות בבעלים' והוא פטור על הגניבה ואבידה, או שזו שכירות שלא בבעלים והוא חייב.

הספק - מדובר שהוא לא עשה קנין חדש על השכירות, כי הבהמה עומדת בחצירו והיא לא מחוסרת 'קנין משיכה'. אלא הוא רק סיכם עם הבעלים באמירה שהוא שוכר את הבהמה, וחצירו קנתה לו את השכירות. השאלה היא האם השכירות היא ענין בפני עצמו, או שהשכירות היא המשך של ההשאלה. הטעם שהשכירות היא המשך להשאלה, כי כל החיובים שהשוכר מתחייב בהם, שהם גניבה ואבידה, גם השואל כבר חייב בהם. ומכיון שהוא לא הוסיף עוד חיוב חדש בשכירות, ממילא הקנין של השכירות מגיע מכח הקנין של ההשאלה. ואם כן כמו שההשאלה היתה בבעלים, גם השכירות נחשבת כשכירות בבעלים.

[ג.ב. תוספת ביאור: כלומר השכירות היא לא קנין חדש, אלא היא סיכום עם הבעלים שהוא מוריד מהחיובים שלו את האונסין והוא נשאר חייב רק בגניבה ואבידה. ממילא החיובים של גניבה ואבידה נשארים כמו שהיו עד עכשיו, דהיינו במצב של 'שאלה בבעלים'].

אם תימצי לומר שכירות בשאלה וכו': אם תאמר בספק הקודם כמו הצד ששכירות שייכת בהשאלה, ולכן היא נחשבת שכירות בבעלים. יש להסתפק מה הדין 'שכרה בבעלים, שאלה שלא בבעלים'? כלומר בתחילה הוא שכר את הבהמה בבעלים, ובתוך ימי השכירות הוא שאל אתה שלא בבעלים, והיא מתה כדרכה.

האם אין ההשאלה נחשבת 'השאלה בבעלים', כי החיובים של ההשאלה לא מגיעים אליו כהמשך לשכירות. משום שבהשאלה הוא חייב חיובים נוספים שאין בשכירות, דהיינו שהוא חייב באונסין (כגון מתה כדרכה). ולכן ההשאלה היא התחייבות חדשה, והיא היתה בלי הבעלים.

או שעדיין יש להשאלה קצת שייכות בשכירות, משום שהחיוב בגניבה ואבידה כהשאלה נמצא גם בשכירות, ועל החיוב הזה הוא לא צריך להתחייב מחדש אלא הוא ממשיך להתחייב עליו מהשכירות. ולכן כבר כל ההשאלה נחשבת 'כהשאלה בבעלים'. והוא יהיה פטור על המיתה באונס.

אם תימצי לומר לא אמרין וכו': אם תאמר בספק הקודם כמו הצד שלא אומרים שההשאלה שלאחר השכירות נחשבת 'כהשאלה בבעלים', כי לא אומרים שבגלל שהיא שייכת במקצת מחיובי השכירות היא כבר נחשבת כשייכת בכולה וכהמשך של כולה. יש להסתפק מה הדין 'שאלה בבעלים, ושכרה שלא בבעלים, וחזר

ושאלה? כלומר שאל את הבהמה בבעלים, ובתוך ימי השאלה שכר אותה שלא בבעלים, ובתוך ימי השכירות (שהם עדיין בתוך ימי השאלה הראשונה) חזר ושאל אותה שוב שלא בבעלים. האם חזרה ההשאלה הראשונה למקומה, כלומר החיוב שלה מגיע מכח ההשאלה הראשונה ואם כן היא נחשבת השאלה בבעלים. או שהשכירות שהית באמצע הפסיקה בין ההשאלות, ואם כן ההשאלה האחרונה נחשבת כהשאלה שלא בבעלים.

שכרה בבעלים, ושאלה, וחזר ושכרה: וכן יש להסתפק במקרה דומה בשכירות. שכרה בבעלים, ולאחר מכן שאלה שלא בבעלים, ולאחר מכן חזר ושכרה שלא בבעלים. האם השכירות חוזרת למקומה, ואם כן היא נחשבת 'שכירות בבעלים'. או שההשאלה שבאמצע מפסיקה בינה לשכירות הראשונה, ואם כן היא נחשבת שכירות שלא בבעלים. (והנפק"מ אם חייב בנגיבה ואבידה או לא).

*

משנה: השואל את הפרה ושלחה לו: המשאיל שלח את הפרה לשואל ביד בנו או ביד עבדו או ביד שלוחו של המשאיל. או שהמשאיל שלח את הפרה ביד בנו / עבדו / שלוחו / של השואל. והבהמה מתה בדרך ביד השליח, השואל פטור. כי המשאיל שלח את הבהמה מעצמו, והשואל עדיין לא קיבל אחריות על הבהמה.

אמר לו השואל שלחה לי: אבל אם השואל אמר למשאיל 'שלח לי את בהמה ביד בני' וכו'. או שאמר לו 'שלח לי ביד בנך' וכו'. והבהמה מתה בדרך, השואל חייב. וכן אם אמר המשאיל לשואל 'הריני משלחה לך ביד בני' וכו'. או שאמר לו 'הריני משלחה לך ביד בנך' וכו'. ואמר לו השואל 'שלח'. והבהמה מתה בדרך, השואל חייב. כי השואל הסכים לקבל אחריות משעה שהבהמה מגיעה ליד השליח.

וכן בשעה שמחזירה: אותו הדין אמור גם כאשר השואל מחזיר את הבהמה למשאיל, לכיוון ההפוך. דהיינו, אם השואל שלח את הבהמה מעצמו על ידי בנו וכו' של השואל, או ששלח אותה על ידי בנו וכו' של המשאיל. אם הבהמה מתה בדרך, השואל חייב, כי המשאיל עדיין לא קיבל את האחריות על הבהמה בחזרה. אבל אם אמר המשאיל לשואל 'שלח לי את הבהמה ביד בנך' וכו', או 'ביד בני' וכו'. או שאמר לו השואל למשאיל 'הריני שולח לך את הבהמה ביד בני' וכו' או 'ביד בנך' וכו', והמשאיל הסכים. אם הבהמה מתה בדרך, השואל פטור.